

NDATNU'U XI TNA'A

“YO'O XAKAVA NDATNU'U ANA ÑU'U TNA'A DA NAXI XIKATNU'U KGUA'A NUU NI'IVI ÑUU KUENDA XI ANA KATA DA ÑUU TU'A INGA TNU'U, KGUNI NDU KAXI DA NDAKOO ÑUU JIN XI'IN TNU'U XI VE DE NAXI KATA DE VII MDA NDOO NDEE NI'IVI DAVI NDO'O, NTSIIAVI NDA'A ÑUU TENTSIO'O KGUNI TYINDEE DE JE KGUNI NDU NDAA TUTU KATA XI NDATNU'U KUENDAXI ANA NI'IDAXI DAKGUA NAKUATYI TENTSIO'O, DIO'O TETNUNI NDE TUTU NDAAVA IA JIN 1111/2020, DE XI'IN 131/2020, DE INGA YU 186/2020, XIIN NAKA'AVI ANA KUU DA”

NAKGANI

Nuu tutu nde'e nda vitni, xatane'e ana ni'idaxi koo ña'a kitnu'u xi ni'ivi ñuu tu'a inga tnu'u naxi dandañu'u xi ñuu ve, ni'ixi nde'e xa'a ni'ivi ñuu; naxi na katyi ni'ivi ñuu ijin ña'a ni'ixi nakoo nuu tutu kata xi de dikgua kuvi ndadava'a tutu ana ni'idaxi kutuva'a tnu'u xi nda de ana ni'idaxi dakgua nakuatyi de kutu'a nde ña'a kata kgumi ñuu pe'e nda, de tna'a ntsiiavi xoo nda'a ñuu Tentsio'o.

Ndee Ne'enuu de Nduu Ña'a Tentsio'o teetnuni nde ña'a da ndañu'uxi kgu'u nuu ni'ivi ñuu jin de kakitnu'u xga'a naxi dandañu'u xi ni'ivi tu'a inga tnu'u de je dikgua ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyii, ni'ixi da kgkuni tnu'u ni'ivi naxi ña'a kuu jin, dikgua kuvi ndutna'a ve teku xi ve de ndatnu'u xi tna'a ve ana ni'idaxi teku tutu kata xi tyindee ni'ivi ñuu.

DA TNANI

Ña'a kguni da tnani kitnu'u xi ni'ivi ñuu kuendaxi ña'a kuu yo'o: Tu'a ve koo naxi kuu, tu'a ve koo xa'a ñuu ve kuu, te nyava ña'a diki va ia, te ntsiiavi naxi ndatnu'u yo'o xa'a ni'ivi tu'a inga tnu'u de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyii, nuu Tutu Kata xi kandee, ijin vau 13 naka'avi nuu tutu xi Tentsi'o Nduu xi mee xi, xiin katyi xi ña'a “Tentsio'o kge'e tnu'u kgumi xi, naka'ada xi ndee Náhua, ndee Totonakuj tikgua'a totonaca, ndee Ñuu Davi tikgua'a mixteco, ndee nduu Hamaispini tikgua'a tepehua, ndee Hñähñü tikgua'a otomí, ndee N'guiva tikgua'a popoloca, ndee Ha xhuta enima tikgua'a mazateco...” ijin diin xi: “Tentsio'o nakguni xi ña'a ni'ivi ñuu tu'a inga tnu'u ni'ixi tyindee ndee nduu ña'a”.

Xa'a jin ndee Ne'enuu de Nduu Ña'a Tentsio'o Nduu xi Mee xi, xakava teetnuni nde koo daa naxi ña'a ndatnu'u yo'o, kitnu'uxi ni'ivi ñuu tu tu'a iin iin tnu'u xi Ñuu Ko'oyo xi nda, dikgua kuvi tu'a koo naxi ku kuu ñuu jin, dikgua ndee ne'enuu Tentsio'o, ni'ivi xa'a xi kuu jin ni'ixi kitnu'u xi naxi da ndañu'u ia xi, te dikgua ña'a kutsindavi kguni tnu'u nda naxi kguni ni'ivi tu'a inga tnu'u, naxi yu kuu ñuu ve da naxi kanuu ka da

ndañu'u ia xi, 7 na'a tnu'u ndatnu'u ñani tna'a nda Tentsio'o, te tna'a ntsiavi nde ni'i xi teku xi ndee nduu ña'a jin de dikgua kuvi nde'e nde naxi da ndañu'u xi ni'ivi ñuu.

Ndee Kuu Tyuu xi Nde'e Kuenda xi Ni'ivi Ñuu Tu'a Inga Tnu'u (INPI), ndee jin nde'é ami'i katuu ndoo ni'ivi tu'a inga tnu'u de ami'i nduu ñuu ve, ndee jin xakava tyindee dikgua kuvi tu'a nda koo mda'a tnu'u iaa de ami'i katuu ndoo ni'ivi ndatnu'u taty tnu'u daavi xi Ñuu Ko'oyo xi nda de Tentsio'o, yo'o kgua'a na ka'avi ana iaa da: Ñuu ndatnu'u taty tnu'u daavi. Ndee ndatnu'u taty tnu'u daavi iin 70 % de dutyika de ndee ndatnu'u daavi xi nda iin 40 % de tna'a 69 % ; te je iaa ndee ndatnu'u taty tnu'u daavi te kge'e xoo ntnani nde. Te je ndoo ndee pe'e ka ndatnu'u 40 % te nxava 5, 000 nde te je dikgua ni iaa ndee ka'avi nda tu'a nde dani taty tnu'u daavi. Iaa xoo pe'e ka vi nde dexi 40 % ndee ndatnu'u taty tnu'u daavi duku kge'e ka nde dexi 5, 000 nde ntyite ñuu nde. Je nxakava na nduku nuu tutu xi Ndee Nde'e Ana Iaa da Kuenda xi Ni'ivi Tu'a Tnu'e Daavi tna'a livi Ñuu Ko'oyo (INEGI) (Kuvi nde'e nda Tutu 1 Mdatni'i).

Daa nakava kitnu'u xi ni'ivi xa'a xi kuu yo'o, daa jin ka tetnuuni kgu'u ana tyu'u tna'a da ama de ami'i ndutna'a nda xi'in ñani tna'a nda, uxa na'a tnu'u tu'a ni'ivi Tentsio'o jin, ntsiavi nde nakava ndutna'a de nda tnu'u xi tna'a nde ana kuvi da tyindee ni'ivi ñuu. Nununi ni'ixi koo 19 xoo ndutna'a ni'ivi ñuu tu'a tnu'u daavi, nakava nda'axi ndee nduu ña'a de ne'enuu xi nde ni'ivi ñuu, xiin nakava da kguni tnu'u ña'a xa'a ni'ivi ñuu tu'a tnuu daavi xa'a xi ña'a kuu jin, xi'in ni'ixi kada kata xi naxi ña'a tyu'u tna'a kgua'a jin, ni'ixi dake'enuu ni'ivi ñuu kga'ave xa'a ñuu ve de dantsu'a kgu'u nde xiin ndutna'a nde 7 Xoo, ni'ivi tu'a tnu'u daavi nakava kgu'u de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyii. Xi'in ni'ixi ndatnu'u nde jin ni'ixi da ndudava naxi ña'a da ndañu'u xi koo daa ntyite ñuu nda, xi'in kuvi katane'e nda naxi da ndañu'u xi ñuu nda. Ama na ndatnu'u xi'in ni'ivi ñuu 7 verta nakava ndutna'a ndee ndatnu'u da iin nana'a tnu'u daavi de tnu'u xi ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyii, yo'o ña'a kuvi katane'e nda naxi da ndañu'u xi ñuu nda, ni'ixi dadava ini nda ana danguuda xi kata taty tnu'u nda de vii dakguaa nda nakuaty xi nda; je dikgua ni'ixi da ke'enuu ndee kuita ntyikguu ana ka ndaka da xi kgu'u naxi tyu'u tna'a, danguuxi kata tyuu ni'ixi kada ndee ni'ixi na ke'enuu jin.

Naa nduku kge'e ka ni'ivi ñuu ndutna'a, ndee tu'a tnu'u daavi de ñani tna'a nda nguku nuu tyikantyi, ana ndoo da nde iinvi Tentsio'o jin dikgua ntyu'u tna'a ami'i ndutna'a nde, iji diin xi kuvi ka tavi ntsiavi ni'ivi.

XIIN NDUTNA'A UXA NA'A NDEE TU'A TNU'U DAAVI

ÑUU TU'A TNU'U DAAVI, ANA KOO DA DE AMI'I KOO DA: NDATNU'U NDADA NDA TUTU KATA XI TEETNUNI NDEE IPPI-SEP

REGIONALIZACIÓN, ETAPAS Y SEDES DE LOS SIETE PUEBLOS INDÍGENAS.

PUEBLOS INDIGENAS, ETAPAS, REGIONES Y SEDES PARA LA CONSULTA: ACCIONES DE INCONSTITUCIONALIDAD IPPI-SEP

No	Pueblos	Sedes microregionales por Pueblo Indígena y Afromexicano	Rutas de Foros y sedes con Representantes por Pueblo Indígena	Las sedes serán todas las comunidades indígenas y afromexicana participantes	Rutas y Sedes de Consulta: 7 Pueblos indígenas y Afromexicano
ETAPA DE ACUERDOS PREVIOS			ETAPA INFORMATIVA	ETAPA DELIBERATIVA	ETAPA CONSULTIVA
1	Nahua	CUETZALAN DEL PROGRESO	Nahuas de: Sierra Norte y Nororiental ZACAPOAXTLA Nahuas de: Tehuacán Tepexi y S. Negra		Nahuas Sierra Norte y Nororiental ZACAPOAXTLA Nahuas de: Tehuacán Tepexi y S. Negra
2		ZACAPOAXTLA			
3		HUATLATLAUCA			
4		CUAUTEMPAN			
5		HUAUCHINANGO			
6		Sierra Negra: ZOQUITLÁN			
7		Valle-Tehuacán: ALTEPEXI			
8		QUIMIXTLÁN			
9		Región metropolitana: CANOA			
10		ATLIXCO			
11	Tutunakuj o totonaco	ZAPOTITLÁN DE MÉNDEZ	Tutunakuj o totonaco Sierra Norte HUEHUETLA		Tutunakuj o totonaco Sierra Norte HUEHUETLA
12		HUEHUETLA			
13		XICOTEPEC			
14	N'guiva o popoloca	SAN MARCOS TLAÇOYALCO	SAN MARCOS TLAÇOYALCO		Nguivas: Mixteca y Valle-Tehuacán: SAN MARCOS TLAÇOYALCO
15	N'guiva o popoloca	SAN FELIPE OTLALTEPEC, TEPEXI DE R.			
16	Hñähñü u otomí	SAN PABLITO, PAHUATLÁN.	Hñähñü u otomí SAN PABLITO, PAHUATLÁN.		SAN PABLITO, PAHUATLÁN.
17	Ha shuta enima o mazateco	MAZATZONGO DE GUERRERO	Ha shuta enima o mazateco sede: matatzongo SAN SEBASTIÁN TLAÇOTEPEC		sede: MATZATZONGO SAN SEBASTIÁN TLAÇOTEPEC
18	Ñuu savi o mixteco	CHIGMECATITLÁN	CHIGMECATITLÁN		CHIGMECATITLÁN
19	Hamaispini o tepehua	MECAPALAPA PANTEPEC	MECAPALAPA PANTEPEC		MECAPALAPA PANTEPEC

ANA KIDA KATA DA

Ña'a da ndañu'u xi ndada ndaa Tutu Kata xi Ñuu Daavi de Ana Ndakoo da ve, de xi'in inga Tutu Kata xi ndatnu'u Ana Ni'idaxi dakgua nakuatyí tu'a tnuu daavi do Tentsio'o xi nda jin, je nuu tutu kata mda teku nde inga vi diin ñuni'ivi de Ñuu Ko'oyo de Tentsio'o xiin nde'e ña'a da ndañu'u xi ndu ndaa naxi ndaava iaa, je dikgua ni teku xi naxi tyuna'a ndee Nde'e Xa'a Ntsiavi Ñuu trna'a iin ndu'uvi ñuni'ivi (ONU) de xi'in inga Tutu mda teku nde do Ña'a yo'o Diin Ñuni'ivi, yo'o na ka'avi ania'a tutu nduu:

Yo'ó naxi kata vaxi do Inga Diin Ñuvi'ivi

Ana ndatnu'u da de ka'avi tutu 169 da teku Ndee Kida Tyuu xa'a Ntsiavi Ni'ivi ndoo Inxoka Diin Ñuni'ivi (OIT) xa'a Ni'ivi Tu'a Tnu'u Daavi. Vau 61.

Ndee Ne'e Nu xi Ñuu Ndaka Tna'a nguui'u ndee iin Tutu ndatnu'u ana ni'idax tyindee Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi. Vau 142; 152; 19; 38 de 43.

Naxi mda teku Ndee Ndoo do Ña'a yo'o Diin Ñuni'ivi kuendaxi ana tyindee da Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnuu Daavi. Vau: XV. Dakguaa Ña'a. 1; XXVIII. Mda teku iin Tutu kuendaxi ana ni'idaxi Tyindee de Kutuva'a Ña'a Kata Kgumi Ni'ivi Ñuu te je dikgua ni'ixi Nde'e Ana Kuendaxi Nduu. 3; XXIX. Te je mda teku ña'a Ni'ixi Ndakoo Ñuu jin. 4.

Tyiva'a naxi mda teku tee nxa'a kanuu vi nuu ndee Ñuu Nndaka Tna'a (ONU) kuendaxi Ana Ni'idaxi Kutuva'a Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi.

Ntyu'u Tna'a naxi ni'ixi koo kuia 2030 kuendaxi ña'a ni'ixi va'u ndakoo ñuu jin de kuendaxi ña'a dakguaa nakuatyí jin.

Nde'e Tutu nani Incheon de inga Tutu ndatnu'u ana kguni da Va'u Ndakoo Ñuu jin 4: Ntsiavi Ni'ivi ni'ixi ni'i dakguaa ve de inuni ni'ixi ni'i ve naxi dakguaa ve te ni'ixi na nduku tyu'un xa'a ntsiavi ñani tna'a nda kuvi ni'i dakgua ve, dikgua ntyu'u tna'a naxi ni'ixi koo kuia 2030. 4.5

Iaa inga Tutu nani Durban, xiin teetnuni ana kguni da kada tyuun.

Na nduku ana vaxi da Yo'o Tatyí Tnu'u Kata xi nduu kuendaxi Ñuu Ko'oyo.

Tutu Kata xi Ñuu Ko'oyo (CPEU). Vau 2º, 3º de 133.

Xiin ndatnu'u ana ni'idaxi dakguaa ntsiavi nda. Vau 1; 4; 56; 57 de 58.

Na nduku ana vaxi da Yo'o Tatyí Tnu'u Kata xi Tentsio'o.

Tutu Kata xi nduu kuendaxi Tentsio'o nduu xi mee xi. Vau 13 de 17.

Tutu Xakootnuni Naxi Ni'ixi Koo, Taxiva'a Naxi Tua'a Nda de Tyu'un Xa'a ntsiavi Ñuu de Ñuu Tu'a Inga Tnu'u Tentsio'o xi nda. Vau 9; 24 de 27.

Tutu Xiin Xakootnuni Ana Ni'idaxi Dakguaa Nakuatyí Tentsio'o. Vau 1.

Xiin Ndee Ana Va'avi da Dakguaa nde Vii vi de Ndaa vi kunduuvi tna'a nda.

Ndee Nxants'i xi Kata Kida Ndaa Ñuu Ko'oyo.

Tutu Ndatnu'u ña'a Ni'ixi Ka Kitnu'u xi Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi Naxi Da Ndañu'u ña'a xi. Ni'ixi tu'a ni'ivi ñuu jin koo ana nxantsi'idax kata naxi tu'a ve.

Iaa inxoka xiin ndatnu'u xa'a Ntsiavi nda'a ñuu de Ñuu Tu'a Tnuu Daavi. Ni'ixi ka kitnu'u xi ni'ivi ñuu naxi da ndañu'u ña'a xi te nxantsi'ixi kata tatyí tnu'u xi ni'ivi ñuu tu'a inga tnu'u, xa'a jin kga'a ve de dikgua kuvi koo daa naxi da ndañu'u xi ndo'ó.

NÁXA'AXI KGUNI KOO DAA

Ña'a xikatnu'u xi ntsiavi nda'a ñuu de ni'ivi tu'a tnu'u daavi, dedo ni'ixi koo daa, te ni'ivaxi ka'andixoo ni'ivi ñuu, da ndañu'u xi kutuva'a xa'a ñu'u nde, ana ndoo da nde, ana xituvá'a da nde yodo de ina'aka naxi ndaka nde kgua'á; ntsiavi naxi na ndatnu'u xa'a taxiva'a ña'a kata mda ndoo ndee ni'ivi nxa'anu ni'ixi kada nda, ni'ixi ndatnu'u xi'in ndee nduu ña'a de ne'enuu xi nde ñuu jin.

Ndee ne'enuu Xituvá'a nde Ñani Tna'a nda, katyi nde ña'a kuva ndaa va iaa Tutu Kata xi Ñuu Ko'oyo de ina'a ka Tutu Nteku do Inxoka Diin Ñuni'ivi, xa'a jin teetnuni nde ndada ndaa ijin Tutu 111/2020 xiin kande'e ña'a ni'ixi ndada ndaa 111/20220: "[...]" X. Ni'ixi ndada ndaa. ÑA'ANI YO'Ó. Kivi 15 yoo nununi de kuia 2020, Nxakoo tnuuni Naxi Ni'ixi Koo, Taxiva'a Naxi Tu'a Nda de Tyu'u Xa'a Ntsiavi Nda'a Ñuu de Ñuu Tu'a Inga Tnu'u de ndoo nde Tentsio'o, duku ndaava iaa ijin Tutu, xa'a ni xikatnu'ua xi ni'ivi ñuu tu'a tnu'u daavi naxi dadava ini ve nuu naxi ña'a teetnuni jin; ka'andixoo ni'ivi ñuu nduu xi, xa'a ni xikatnu'u va xga'a nde naxi dadava ini ve, dikgua teetnuni vau 6 kandee ntyika Tutu 169 de nduu kuendaxi Ndee Kida Tyuun xa'a Ntsiavi Ni'ivi ndoo inxoka Diin Ñuni'ivi, xiin xakava ndatnu'u xa'a Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi te je dikgua mee ve nduu ve mee ve... [...]"

Je dikgua ni da ku kguaa ndee nde'evi nuu Uni Diko Nduu Ña'a Tentsio'ó de Ndee Ne'e Nuu kuendaxi ña'a Xituvá'a Ñani Tna'a nda ntyu'u xa'a nde ngata va ka koo tutu 131/2020 de ina'aka 186/2020, xiin kandee naxi ndaa va iaa "[...] X. Ndaa va iaa. ÑA'ANI YO'Ó. Xiin nduu nda'a xi ku VI "Kuendaxi ña'a Dakguaa Nakuatyi Tu'a Tnu'u Daavi" –vau 46 tna'a 48- de inga nda'a xi VIII "Xiin ndatnu'u ña'a ntsiavi ni'ivi ni'ixi natni dikgua kuvi ku tu'a nde" –vau 51 de tna'a 56 vi- ntsiavi ña'a yo'ó, kandee nuu Tutu ku Uvi nde'evi nuu "Ndee Xituvá'a Ni'ivi Ve'e", te je dikguani nde'evi nuu Tuttu Kata xi nduu Kuendaxi Tentsio'ó; ndaava iaa ijin tutu kada xi, xa'a ni xikatnu'u va xi Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Davi, de Ni'ivi Ku'uvi Ndee, xa'a jin ndaa va iaa ña'a yo'o tutu, dikgua katyi vau ku 6 kandee nuu Tutu 169 nduu kuendaxi Ndee Kida Tyuun xa'a Ntsiavi Ni'ivi ndoo inxoka Diin Ñuni'ivi de je dikgua ni nuu iinxoka tutu ku 4 xiin ndatnu'u kuendaxi Ni'ivi Ku'uvi ndee, ntsiavi ña'a yo'o ñani tna'a nda ndeetnuuni

ni'ixi kitnu'uxi naxi da ndañu'u ña'a xi, daka da jin kuvi nakoo nxika tutu kata xi naxi teetnuuni kada xa'a ni'ivi ñuu jin [...].”

Ndee Nxantsi'i xi Kata Kida Nndaa Ñuu Ko'oyo, daa ndutn'a nde ku 59 verta, iin lonex kivi ku 06, yoo ku iñu de kuia 2022, ngatyí nde ña'a ndaa va iaa ña'a yo'o tutu 111/2020, te yo'o kgua naka'avi na xa'a xi ndaa va iaa:

“[...] KU UVI. Xa'a kuendaxi tutu ndaa va iaa, vau 85, kandee ini xi XLI de nde'evi nuu Tutu Kata xi Xakoo Tnuuni Naxi Ni'ixi Koo, Taxiva'a Naxi Tu'a Nda de Tyu'un Xa'a Ntsiavi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi de ndoo nde Tentsio'ó, nuu ntyika Da Kguni Tnu'u xi Ndee Tentsio'ó, xiin nga'an ndodo da kivi ku xa'an, yoo nununi de kuia u'un tnumi oko, dikgua nteetnuni koo.

KU UNI. Nxa dantsi'i ña'a ndaa va iaa tutu, dikgua ngatyí Ndee Nduu Ña'a Ndutna'a, Nduu nde Mee nde de Ne'e Nuú xi nde Tentsio'ó, xa'a jin nxikanuu mda teku dutyika un vau ku 2, de ndakaxtna'a Ini xi ku XII, Dgii xi I de vau 81 tna'a 104 vi Tutu Kata xi nde'evi xiin Xakootnuni Naxi Ni'ixi Koo, Taxiva'a Naxi Tu'a Nda de Tyu'un Xa'a Ntsiavi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi nde'evi Tentsio'ó, te ña'a ndatnu'u yo'o, nxakava nga'a ndodo nuu Tutu Da Kguni Tnu'u xi Ndee Tentsio'ó, kivi ku xa'an yoo nununi de kuia u'un tnumi oko, dikgua nguu daa, tna'a teetnuuni tatyí tnu'u ku iñu mda teku ndee nduu ña'a.

KU KUMI. Ña'a danukava tutu ndaa va iaa, te nxaa uxi uvi yoo nga'a ndodo, daa jin daxai xi ña'a ngata va ka koo tutu xa'a xi kuu jin, dikgua teetnuuni Ndee Nduu Ña'a de Ne'e Nuú nde Tentsio'ó, mdava na kinikgunu uxi uvi yoo jin, je daa ña'a ni'ixi naka Ndutna'a xi'in Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyí, de xiin kgua'a kitnu'u naxi dadav ini ni'í vi ñuu; Ndee Ne'enuu de Nduu Ña'a nde ni'ixi ka ndoo tu'a nde ndada ndaa nde naxi ni'ixi ndu ndaa, tna'a teetnuuni tatyí tnu'u iñu de uxa. [...]”¹⁸

Je dikgua ni, Ndee Nxantsi'i xi Kata Kida Nndaa Ñuu Ko'oyo, nxa dantsi'i nde ña'a ndaa va iaa tutu 131/2020 de dutyika 186/2020, dio'ó nteetnuuni:

“[...] KU UVI. Nteetnuuni ndaa va iaa vau 46, 47, 48 de 51 tna'a 56 vi kuendaxi Tutu Kata xi kuendaxi Xiin Dakguaa nde Tentsio'ó, ntyika Tutu Dakguni Tnu'u xi Ndee Tentsio'ó nga'a ndodo, kivi xa'an uni de kuia u'un tnumi oko nguu daa, dikgua teetnuuni u'un mda teku.

KU UNI. Te nxaa xa'an uni yoo nga'a ndodo ña'a danuukava tutu ndaa va iaa jin, daa jin ña'a nakava ngata va ka koo tutu xa'a xi kuu jin, dikgua ngatyí Ndee Ne'e Nuú de Nduu Ña'a Tentsio'ó, da kinikguni xa'an uni yoo je daa jin ña'a ni'ixi kitnu'u xi Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi de ñani tna'a nda Ngaku Nuú Tyikantyí, ni'ixi kitnu'u

xa'a naxi da ndañu'u xi ñuu ve, te Nduu Ña'a ni'ixi kandoo tu'a nde tekú xi nde naxi dadava ini ni'ivi ñuu, dikgua teetnuuni tatyí tnu'u iñu mda tekú ndee nduu ña'a. [...]"

19

Xa'a naxi jado ngatyí, Ndee Xa'andi Yu'u ana ni'ida xi ku ndaa, je mee nde ni'ixi nde'e ña'a koo daa kitnu'u xi ntsiiavi nda'a ñuu de ñuu tu'a tnu'u daavi kuendaxi ña'a Xakoo Tnuuni Naxi Ni'ixi Koo, Taxiva'a Naxi Tu'a de Tyu'u Xa'a ntsiiavi nda'a ñuu de Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi, te je dikgua ni'ixi nde'e Tutu nda tnu'u Ana Ni'idaxi Dakguaa Nakuatyí Tentsio'ó; ndee Ne'e Nuú d Nnduu Ña'a nakava kutuva'a nde ntsiiavi ni'ivi tekú xi, dikgua kuvi koo daa naxi yu da ndañu'u xi ni'ivi ñuu, ndaa vi ni'ixi koo naxi ña'a tyu'u tna'a jin, na'a teetnuuni Tutu Kata xi Ñuu Ko'oyo xi nda de ina'a ka Tutu Kata xi nteku do inxoka diin ñuni'ivi.

Ntsiiavi ni'ivi kguni tekú xi, dikgua kuvi kutsindavi ndaa koo naxi xo'o, xa'a ni'ivi ñuu tu'a tnu'u daavi kuu, de ntsiiavi ni'ivi ku'uvi de kguni ve katane'eve tatyí tnu'u xi ve.

Ña'a ndatnu'u xi'in ntsiiavi nda'a ñuu de ñuu tu'a tnu'u daavi, danguuxi da ndañu'u xi, nuu nde jin xakova'a naxi tu'a nde de yu'u ndee nde, te na tekú xi nda ñani tna'a kuvi ku tu'a nda de tyindee tna'a nda.

Katyí Kguni Xi

Dikgua ndoo nda. Daa ndatnu'u xi tna'a ni'ivi jin, na nduke ve anada kuvi koo daa iin naxi kguni ve, duku te do iaa ña'a nguniva ve va'a je dikgua ni da ndudava inixtna'a ve de xa da ntsi'ive naxi kada ve.

Nguida kata va ka: Iaa iin dii xi ngata va ka koo iin naxi jado katyí koo da ja yata ka xi, nuu Ndee Nxa'antsi'i xi Kata Kida Ndaa Ñuu Ko'oyo ni'ixi kakga ña'a ngata va ka koo naxi ña'a kgu'uni ka'andixoo xi Tutu Kata xi Ñuu Ko'o yo tikua'a kandixoo xi ni'ivi ñuu jin.

Xa'andi Yu'u: Daa kida nda iin ña'a xa'a xi kuu te nguvi ndu va'a, iaa iin diin xi na da ntsi'i ijin tnu'un katyí va nda, ni'ivi nduu ña'a kgiu'u tutu xa'andi jin.

Mee nde nduu nde mee nde. Ntsiiavi Nda'a Ñuu Tentsio'o de Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi Mee nde nduu nde mee nde, dikgua nakguni Tutu Kata xi Ñuu Ko'oyo de Tutu Kata xi Tentsio'o, ni'ivi ñuu jin tu'a ve ana ndoo da ve, tu'a tnu'u xi ve, mee ve xituva'a ve yodo, tikui, mee ve tyindee tna'a, mee ve yu'u ndee tna'a, ja nxini ve ania'a yuku kuvi kuña'a xi ve, mee ve taxiva'a tnu'u xi ndee daavi, xa'a jin ni'ixi yu'u ndee ntsiiavi nda'a ñuu de ñuu tu'a tnu'u daavi jin.

Ndee Nduu Ña'a Ñuu nde. Ijin ndee da ke'enuu ni'ivi ñuu jin, ana kida tyuu da ve, ana yu'u ndee da ve ñani tna'a ve dikgua ndakoto ndee ña'a, ne'e nuu nde tyindee nde ni'ivi ñuu nde.

Xa'andi. Tna'a kuu ntsiavi xoo dikgua nwita ndee nduu xa'andi jin, tna'a teetnuuni Tutu Kata xi Ñuu Ko'oyo de Tutu Kata xi Tentsio'o dikgua kuu kgua'a.

Ndee Ne'e Nu. Ijin ni'ivi da ke'enuu ni'ivi ñuu, ni'ivi ñu na nduku ana tuxi ve kuvi nde'e xa'a ñuu ve, dikgua ndaka ndee daavi vaxi, te nga'andixoo va Tutu Kata xi kgumi nda Tentsio'o xi nda.

Xa ndudava ini. Katyi kguni xi xa ndudava nda'a ñuu de nuu tu'a tnu'u daavi de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi, de de ñani tna'a nda ku'uvi ndee.

Xikatnu'u xi Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi. Ntsiavi nda'a ñuu de ñuu tu'a tnu'u daavi, xi'in ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi, te je dikguani ni'ivi ku'uvi ndee, ni'i xi numi da kguni tnu'u ni'ivi ñuu naxi kguni koo, dikgua nde'é tyi nya'a xa'a kue'e va ñuu jin, kudaa kudiki nde ni'ivi, naxi da nda'nu'u xi ni'ivi ñuu ijin ña'a ni'ixi koo daa jin; te na'a kada xi ni'ivi ku'uvi ndee jin je ni'ixi kitnu'u xga'a naxi dadava ini ve.

Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi: Ijin ni'ivi ñuu tu'a ve tnu'u daavi mda ndoo ndee ña'a ni'ivi nxa'anu, ndaka nde kgua'a taty tnu'u yu'u ndee de xituv'a ñani tna'a nda, yu'u ndee nde tikui, ñu'u, tnu ita de ntsiavi naxi mda kgua'anu ñani tna'a nda.

Ana tu'a da Ni'ivi Ñuu dikgua ni'ixi ndatnu'u: Ana ndoo da ni'ivi ñuu, ania'a tnu'u tu'a ve je ijin diin xi de tnu'u ni'ixi ndatnu'u xga'a, je dikgua da nda'nu'u xi yu'u nde ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi. Ana ndoo da ni'ivi ñuu, ana ndaka da ve kgua'a ndatnu'u xi tna'a ve je dikgua ni'ixi koo daa naxi kguni ndatnu'u xga'a.

Ana Dakguaa da Ndee Tua'a Tnu'u Daavi: Ni'ixi dakgua nakuaty jin ña'a ni'ixi yu'u ndee ntsiavi tnu'u tu'a ñani tna'a nda de da nda'nu'u xi nani'i in inda ana vii da de ana nxantsi'idax kutu tnu'u daavi tu'a ni'ivi ñuu, xiin kuvi kge'e ña'a kutu'a nda ana kandoo da nda ñuni'ivi de ana kutuva'a da nda mee nde de endenuu kandoo nda xi'in ñani tna'a nda tna'a iin ndu'uvi ñuni'ivi.

Ndatnu'u xi'in Ni'ivi Ñuu: Xiin ña'a ndatnu'u xi tna'a ndee nduu ña'a, ndee ne'e nuu xi nde nda'a ñuu, ndee ne'enu xi nde ñuu tu'a tnu'u daavi, ndee ne'e nuu xi nde ni'ivi ñuu ngaku nuu tyikantyi de nde'evi nde Tentsio'o, xiin kgua'a teku xi ni'ivi tu'a tnu'u daavi.

Mda u'uvi va: Ni'ivaxi da u'uvi ni'ivi jin naxi katyi ve, ni'ivaxi dayu'u ni'ivi jin, ni'ivaxi kudiki ni'ivi jin. 111. Da kguni tnu'u: Ni'ivi ñuu ni'ixi ndatnu'u xi'in jin ni'ixi numi da

kguni tnu'u ña'a ama ndutna'a nde de naxi ndatnu'u nde, dikgua kuvi nani'i ini nde naxi kguni koo. Xikga xi da kguni tnu'u ni'ivi ñuu ami'i kguni nakatuu de ana kguni da koo daa; ania'a diin xi koo daa, mda'a na'a koo, ami'i nakava koo daa; nya'a kua'a kue'e va xi yodo va, ana ndakoo da tyuun, ana ndakoo da ñuu jin, ana nduvii da ñuu nda daa nani'i ini nda ana kata da tnu'u xi nda de ntsiavi ña'a kata kgumi de tu'a nda ñuu nda; ni'ixi nde'e tyi iaa inga diin xi kuvi koo daa naxi kguni. Ni'ixi da nani'i ini xi ni'ivi ñuu naxi ña'a xa'a xi kuu jin de ni'ixi n andada ña'a ndatnu'u yo'o tnu'u xi ni'ivi ñuu.

Da Numi: Di'na ni'ixi ndatnu'u xi tna'a ni'ivi ñuu de daka dantsu'a da kguni tnu'u ana ndoo da nda'a ñuu de ni'ivi tu'a tnu'u daavi ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi, da nda'ñu'u xi teku ka xi ni'i ñuu jin de daka xiin na da ntsi'i ana nakava da teku tutu ni'ixi nduva'a tyindee ntsiavi ni'ivi.

Tyu'un Tna'a Kada Tyuun: Teetnuni numi da kguni tnu'u ni'ivi ñuu naxi ni'ixi ndatnu'u, ni'ivaxi da u'uvi ni'ivi ñuu, ni'iva xi dayu'u ni'vi jin, naxi da nda'ñu'u xi ni'ivi ñuu ijin ni'ixi nde'e kada daa, ni'ivaxi kudiki ni'ivi jin, ni'ixi na nduku va'avi tyindee ni'ivi ñuu ndakoo ñuu ve, tna'a ntsiavi nda'a ñuu Tentsio'o xa'a xi kuu de xa'a ñuu tu'a tnu'u daavi, ni'ixi nde'e kuendaxi ana ñu'utna'a da Ana Ni'idaxi Dakguaa Tentsio'o jin, iaa tutu ndaava iaa xa'a jin ni'ixi ndatnu'u de ndada ndaa 111/2020, de 131/2020 de inga yu tutu 186/2020, ndada dikgua kguni.

Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi. Ijin ñani tna'a nda nxantsi'ivixi ngu xika kuia taxi va'a nde vaxi tatyi tnu'u daavi, ana ku nduuvi tna'a da, ana tyindee tna'a da, ana kuña'a xi nde, ana kida tyuu da, ana yu'undee tna'a da, ana xituva'a da tikui, ana xituva'a da yodo, ana yu'undee da tikui, dita de tsiavi naxi kuñu'u xi ndo'ó; nda na ngoo va Tentsi'o da mda xai ndee daavi xi nda xee ndoo nde de xe kida tyuun nde. Tutu Kata xi Tentsio'o, vau ku 2 ndatnu'u xa'a ñuu nda de ana ni'idaxi yu'undee nda de kutuva'a nda Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi.

Ntsiavi Nda'a Ñuu de Ñani Tna'a Nda Ngaku Nu Tyikantyii. Iji ñani tna'a nda mda u'uvi nde de ndaka ña'a nde ntyixi do Ñuu Ko'oyo xi nda de ngui ndoo nde do Tentsio'o de nguixi ndee inxoka diin ñuni'ivi, mee ijin ñani tna'a nda tu'a nde ami'i nguixi nde de kuti'i nde tu'a nde naxi mda ndoo ndee ña'a ni'ivi nxa'anu.

Xiin Ndu Tna'a. Ijin xiin ni'ixi ndu tna'a ni'ivi ndatnu'u xi tna'a, xiin teetnuni koo daa iin naxi da nda'ñu'u xi.

Ana Ndaka Tna'a da Ni'ivi Ñuu Kgua'a. Ni'ivi Ñuu jin ndaka ve kgua'a naxi ndatnu'u ni'ivi nxga'anu, xani'i ini ve ña'a ni'ixi tyindee tna'a ve de ni'ixi yu'undee ve

ñani tna'a ve, xani'i ini ve ni'ixi kutuva'a ve ñuu pe'e mda ndoo ndee xitna'a nde de yuaxii nda ndo'ó, taxi va'a ve ana kuvi da vii kandoo nda.

Kuvi Kua'a Kue'e Ni'ivi Ñuu. Te iaa iin ña'a kuvi kua'a kue'e xi ni'ivi ñuu tu'a tnu'u daavi de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi, naxi tu'a ve, ñu'u ve, ana ndoo da ve, naxi tu'a ve, ami'i katuu nduu ñu'u ve; te do iaa iin ña'a kuvi kua'a kue'e ña'a tutu mda teku ndee nganuu ña'a jin, tya dikgua jin ñu mda ndañu'u va xi ndada xaa ijin tutu, do ni'ixi kanixoo.

Ana Tu'a da de Ndaka Kgua'a. Xa'a jin kuvi ndoo ni'ivi ñuu, taxiva'a ve tatyi tnu'u kata, xa'a jin xani'i ini ve ana ka ndoo da ve de taxiva'a ve ntsiavi ña'a kata mda ndoo ndee ni'ivi nxga'anu ndo'ó.

Naxi Xikatnu'u

Nakava ndatnu'u de kitnu'u xi ni'ivi ñuu naxi dadava ini ve xa'a kuendaxi naxi Tetnuuni Ana Kutuva'a da Ña'a Kata Tu'a de Kgumi Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi de Ntsiavi Nda'a Ñuu Tentsio'o, de je dikguani nakava ndatnu'u de nde'e ña'a da ndañu'u xi kutuva'a de yu'undee ni'ivi ñuu tu'a tnu'u daavi de je dikgua ni ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi.

Da ndañu'u xi nde'e ana ndada ndaa da Tutu ndatnu'u Ana Ni'idaxi Dakguaa Nda nduu kuendaxi Tentsio'o, dikgua kuvi kindee dakgua nakuatyí jin tnu'u xi nda de ntsiavi ña'a kata kgumi ñuu nda.

Ña'a ni'ixi ndatnu'u xi'in ni'ivi ñuu jin, dedo mene va ña'a ni'ixi ndu nda naxi ndaava iaa, danguuvixi da ndañu'uxi tekuxi naxi dadava ini ni'ivi ñuu, tnia'a do taxiva'a nde ña'a tu'a ni'ivi nxga'anu, nxantsi'iwuaxi vii teku xi ni'ivi ñuu.

Naxa'axi Kgumi Ndatnu'u

Kgua'a teku xi naxi katane'e ni'ivi jin xa'a ña'a ni'ixi ndada ndaa Tutu Xiin Xakoo Tnuuni Naxi Ni'ixi Koo, Taxiva'a Naxi Tu'a Nda de Tyu'u Xa'a Ntsiavi Nda'a Ñuu de Ñuu Tu'a Tnu'u Daavi; de je dikgua ni nakava tekuxi ntsiavi naxi na katane'e de tyindee vii ka koo xa'a ni'ivi ñuu tu'a tnu'u daavi de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi.

Je dikgua ni kgua'a teku xi naxi katyi ni'ivi ñuu xa'a kuendaxi ña'a ni'ixi nduu ndaa Xiin Xakoo Tnuuni Ana Ni'idaxi Dakguaa Nakuatyí Tentsio'o jin.

Ityi Kuitantyikgu

1. Ntsiavi nda'a ñuu de ñuu tu'a tnu'u daavi, ndee jin ña'a xa'a xi kuu ni'ixi tyindee;

2. Ni'ivi ñuu tu'a tnu'u daavi ni'ixi katyi ana kguni da ve ka ndoo ve;
3. Naxi nduu kuendaxi ni'ivi di'i tu'a tnu'u dáavi;
4. Naxi nduu kuendaxi nakuatyí tsitsiin, ndee ndakgua'nu, ndee tnuxaki de ndee tsikgiu tu'a tnu'u dáavi, de ndee xika xadua;
5. Ni'ivi Ñuu ngaku nuu tyikantyii te ni'ixi nakguni naxi da ndañu'uxi tyindee ijin ñani tna'a nda;
6. Ñu'u, ami'i katuu ndoo nde, naxi kgumi ñu'u nde, yuku de kitsi ndoo yodo xi ni'ivi ñuu tu'a tnu'u dáavi;
7. Ana ndoo da ni'ivi ñuu tu'a tnu'u dáavi, ana tyindee tna'a da nde xi'in ndee kida ndaa Ñuu Ko'oyo de ndee Tentsio'o;
8. Ana ntsi'ivi da ñuu tu'a tnu'u dáavi xiin xa da ntsi'i nde ndatnu'u nde naxi kuvi tyindee ni'ivi ñuu;
9. Ni'ixi numi ka kitnu'u xi ni'ivi ñuu naxi dadava ini ve xa'a naxi teetnuuni koo daa.
10. Ña'a tu'a ni'ivi ñuu, naxi mdakguaa ndee dáavi ndo'o de ña'a ndaka nda kgua'a;
11. Ana ni'idaxi dakguaa ni'ivi ñuu tu'a tnu'u dáavi, ana kuvi da tyindee tna'a naxi tu'a ni'ivi ñuu da naxi tu'a dava xoka. Kge'e na'a ña'a kguvi dakguaa, yo'o kgua'a naka'avi 1: Naxi tu'a ñuu dáavi de ana tyindee tna'a da xi'in ina'a ka ñuu. Inga 2: Uni na'a tnu'u dakgua ntsiiavi nde. Inga 3: Da kada tyuun dgi'u nuu ña'a ndee ni'ixi dakguaa;
12. Kuña'axi nda te ana kuña'adaxi ni'ivi xi'in nda'a yuku;
13. Kunduu tna'a de datnu'u tatyí tnu'u dáavi xi'in ina'a ka ñuu;
14. Ntsiiavi naxi da ndañu'u xi na tyindee ni'ivi ñuu, ndatnu'u xi'in ina'a ka ñuu tnu'u xi nda, mee ñuu ka nduu xi mee xi de na kuvi je mee ñuu jin kuñu'u xi mee xi;
15. Ndee xa kadatyuun xadua, ndee kida tyuun yodo de ni'ivi ñuu xga'a do yata yuku.
16. Ni'ixi na dgama ana ka ndakatna'a da ndee nduu ña'a Tentsio'o xi'in Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi.

Ana Kuita Ntyikgu Da

- **Ami'iva kguni kgu'u.** Ni'ivi ñuu jin kgua'a tee tnuu ni ana kguni da nde ka ndoo nde, ana kada tyuun da nde de dikgua ndu kaxi de ndakoo ñuu nde xi'in ntsiavi naxi tu'a nde de kgumi nde. Xa'a jin xakava xikatnu'u xi ni'ivi ñuu jin naxi kguni ve katyi ve xa'a ña'a teetnuuni tyindee ni'ivi ñuu, ni'ivaxi kua'a kue'e ñani tna'a nda ñuu davi, te iaa ña'a ni'ixi ndada ndaa ni'ixi katyi ania'a diin xi vii ka kuvi tyindee ñuu tu'a tnu'u dáavi.
- **Ndutna'a nda.** Ni'ivi ñuu nakava katyi tyi xa ndudava ini ve naxi teetnuuni koo, ni'ivi ñuu ni'ixi katyi tyi datna'a ve koo daa iin naxi teetnuuni te je ni'ivi ñuu ni'ixi katyi tyi kguni nde na dantsi'i ndee nduu ña'a jin duku kguni nde ndikoo nde va, ana na katyida ni'ivi ñuu dikgua ni'ixi koo daa, te iaa iin ña'a xakue'e xi ñuu jin ni'ixi kixoo te je ni'ivi ñuu kuvi kada daa, ndeni do na ndane'e ve tnu'u xi ve.
- **Ni'ivaxi dakikua ni'ivi jin.** Mdakguaa yua di'i nda ndo'o ni'ixi yu'u ndee tna'a nda, xa'a jin ni'ixi kutuva'a tna'a nda, ni'ivaxi ka'andi xoo nde ni'ivi jin, ni'ixi ka kgumi nda ña'a va'a xi nda.
- **Nani'i inix tna'a xi'in ina'a ka ñuu.** Da iin iin ñuu da ku kguaa ña'a tu'a ve, xiin kuvi dakguaa tna'a nda naxi tu'a ina'a ka nde, va'avi ni'ixi tekui xi nda de nde'e nda, ni'ixi yu'u ndee tna'a nda de tyindee tna'a nda, da inana'a tnu'u tu'a nda, danguuxi vii dikgua, kge'e ña'a kuvi ku tu'a nda nuu ntsiavi ñani tna'a nda.
- **Ana ndoo da ni'ivi ñuu.** Ngu xika kivi taxiva'a nde xitna'a nda de ndee yua xii nda ana nde'e da nde ñuni'ivi, ana ndoo da nde, ana tyindee tna'a da nde; ni'ixi yu'undee ana ndoo da nde de ntsiavi naxi ndaka nde vaxi, ni'ixi nde'e endenuu ka ndoo ni'ivi ñuu.
- **Inuni ndakoto ndee ni'ivi di'i de ni'ivi ti'i.** Inuni ni'ixi tekui xi ni'ivi di'i de ni'ivi ti'i tu'a tnu'u dáavi, ni'ixi tua koo naxi dadava ini nde nuu ntsiavi naxi kguni kitnu'u, te ni'ivaxi da u'uvi ña'a naxi katyi nde de inuni ni'ixi yu'undee ña'a, nakava na nduku ania'a diin xi kuvi ndatnu'u xi'in ntsiavi nde.
- **Ni'ixi yu'undee ña'a endenuu xi ni'ivi ñuu.** Naxi kgua'a ndatnu'u de na dantsi'i ni'ivi ñuu ni'ixi yu'unde ndee nduu ña'a jin, te do dandañu'u xi ni'ixi kanixoo nde naxi nxandudao va ini ñani tna'a nda jin.
- **Va'avi ni'ixi dadava ini ndee nuu ña'a jin.** Danguuxi ni'ixi kutuva'a taty tnu'u xi ni'ivi ñuu nda, xiin xakova'a ntsiavi ña'a kata de vii iaa ñuni'ivi de nuu ini ndee xitnaa nde de ndee yua xii nda mda ndoo ndee nde ndo'ó, je de dikgua ni'ixi kutuva'a taty tnu'u xi ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyii, naxi tu'a nde de ndaka nde vaxi.
-

- **Ntyioo ni'inu koo.** Ntsiavi ni'ivi ni'ixi kuvi nde'e de kgunitnu'u naxi nakava na ndatnu'u de nadantsi'i naxi tyu'u tna'a tyindee ni'ivi ñuu nda.

Ana Ni'ixi Nde'e Ña'a Kitnu'u jin.

- a) Ndee nduu ña'a.** Ndee Nduu Ña'a de Ndutna'a Nde Tentsio'o xi'in nde Ne'e Nu kuendaxi Ñuu Tu'a Tnu'e Dáavi de Ndee Ne'e Nu kuendaxi ña'a Ve'e Dakguaa.
- b) Ana kitnu'u xi.** Ntsiavi nda'a ñuu de ñuu tu'a tnu'u dáavi, na'a kada xi ndee ndatnu'u de'en koo ijin ndee xii nde náhuatl, ndee tutunakuj tikgua'a totonaca, ndee ñuu davi tikgua'a mixteco, ndee hamaipini tikgua tepehua, ndee ñähñü tikgua'a otomí, ndee n'guiva tikgua'a popoloca, ndee ha shuta enima tikgua'a mazateko, de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyyi; je ni'ixi kitnu'u nuu ndee nduu ña'a, de nxantsi'ivi xi kata tatyi tnu'u xi ni'ivi di'i jin.
- c) Ndee kidatyuun xa'a ni'ivi ñuu.** Ijin ndee tu'a de ne'enu kuendaxi ntsiavi nda'a ñuu de ñuu tu'a tnu'u dáavi de ñani tn'a nda ngaku nuu tyikantyyi. Ndee yo'o ni'ixi nakgani nuu ni'ivi ñuu naxi kgua'a ndatnu'u tikgua naxi kguni ni'ivi ñuu tu'a ve koo; te je mee nde nakava natyii naxi na ndatnu'u de na da tnsi'i ñani tna'a nda xa'a kuendaxi ña'a ni'ixi dgama Tutu Kata xi ndaava iaa.
Je dikgua ni ntsiavi ndee ne'e nuu nakava natyii nde de taxiva'a nde ania'a tatyi tnu'u na dantsi'i ni'ivi ñuu kgua'a ndatnu'u jin, ndee Tentsio'o nduu nde: Ndee Nduu Ña'a Ndutna'a Tentsio'o, Ndee Tyuna'a kuendaxi Tutu Kata xi; Ndee Inda'a Yo'o xi Tentsio'o; Ndee Xituva'a ngoova kuaty de Ndee Nde'e Xa'a Ni'ivi Ñuu; Ndee Ne'e Nu kuendaxi ana ni'idaxi dakgua nakuaty Tentsio'o; Ndee Nde'e kuendaxi ana ni'idaxi Tyindee Tna'a Dakguaa Nakuaty; Ndee Ve'e Kga'anu Dakguaa Ña'a (UPN) de ina'a ka nde 211, 213, 214; Ve'e Kga'anu Tentsi'o'o xiin Dakguaa ndee Kge'e na'a Tnu'u Tu'a; Ndee Tentsio'o Ne'e Nu xi Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi de Ndee Da Tnani Tatyi Tnu'u Tentsio'o.
- d) Ndee kanuu ka tu'a kuendaxi xa'a tutu.** Ndee Ne'e Nu de Ndutna'a Tentsi'o ndee jin nda'a xi iaa ana ni'idaxi koo tsiavi naxi tyu'utna'a yo'ó; de je dikgua ni Ndee Ne'e Nu xi Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi Tentsio'o (IPPI), de tna'a xi'in Ndee Ne'e Nu Ñuu Ko'o yo kuendaxi Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi (INPI), ndee yo'o ña'a nakava ka ndaka kgu'u naxi ni'ixi koo. Tna'a uvi na'a nde yo'o kgua'a teetnuuni ndee di'i de ndee ti'i kanuu ka tu'a kuendaxi ni'ivi ñuu tu'a tnu'u dáavi. Ndee nxakootnuuni tyu'un tna'a de nde'e ana ni'idaxi koo ña'a ndatnu'u xi'in ni'ivi ñuu jin, je mee nde kgua'a tyindee naxi na dandañu'u xi.

- e) **Ndee Xituva'a.** Ijin ndee ja nguidatyuun nde xi'in ñuu tu'a tnu'u dáavi de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi. Ndee Ne'e Nu de Ndutna'a Tentsio'o de Ndee Ne'e Nu xi Ni'ivi Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi je kuvi nda'a xi nde ina'a ka ndee tekuxi de tyindee naxi ni'ixi koo, ndeni na nga'andixoo va nde naxi teetnuuni. Je nakava nda'axi Ndee Ñuu Ko'oyo Nde'e Xa'a Ni'ivi Ñuu de Ndee Tentsio'o Nde'e Xa'a Ni'ivi Ñuu.
- f) **Ndee Nde'e Koo da.** Ndee Xadinuu Kuatyi de Ndee Nde'e Xa'a Ni'ivi Ñuu nde'evi ndee inda'a Yo'o xi Tentsio'o ni'ixi tyindee nde koo da ndatnu'u ni'ivi ñuu, de je de dikgua ni kgua'a nde nakgani nde ana ñu'utna'a da naxi ña'a kguni koo jin, ntsiavi ni'ivi ni'ixi da kgunitnu'u nde xa'a naxi ña'a kuu yo'o te ni'ixi numi nde datnani nde naxi ña'a ni'ixi koo jin.
- g) **Ndee Nandada De'en Davi de ina'aka tnu'u xi nda iaa Tentsio'o.** Tnia'a do kguni nani'i ini ni'ivi ñuu xa'a jin nakava xaa xiin ndutna'a ni'ivi jin ndee nandada tnu'u xi nda naxi kgua'a ndatnu'u, te tnia'a do tnu'u xi nda nduu ntsi'i, xa'a jin de do tnu'u xi ni'i xi ndatnu'u nda, te kgua'a xa'a ñuu nda kuu, xa'a jin ina'avi ña'a do De'en Davi xi nda ndatnu'u nda.

Ana Kitnu'u da

- **Xai ndee.** Ndee Ne'e Nu kuendaxi ña'a ni'ixi koo Tentsio'o yo'o, ni'ixi da kgunitnu'u nde ni'ivi ñuu tu'a tnu'u dáavi de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi, ni'ixi kga'a ndodo nde naxi ña'a ni'ixi koo jin, ni'ivaxi kudiki nde ndo'o, naxi da ndañu'u xi ni'ivi ñuu ijin ña'a ni'ixi ndatnu'u jin, ni'ixi numi nde da kguni tnu'u nde ni'ivi ñuu.

Di'ina kgua'a ka kitnu'u xi ni'ivi ñuu naxi dadava ini ve, te ni'ixi numi nde da kgunitnu'u nde ni'ivi jin dikgua kuvi tavi ni'ivi jin; nde tyu'un tna'a naxi ña'a ni'ixi koo yo'o ni'ixi kada tu'a nde naxi ni'ixi kguni de ami'i kuvi ndutna'a ni'ivi jin, ni'ixi nde'e naxi ni'ixi na nduku nda, ni'ixi tyu'utna'a ama ka ndutna'a nda de je ni'ixi nde'e ndee ne'enuu mda'a dgi'u ni'ixi kguni ña'a koo da ndutna'a ni'ivi jin.

- **Ña'a Nununi ni'ixi koo (Xiin Daxai).** Ni'i Ñuu kgua'a ndutna'a yo'o de ndatnu'uxi tna'a ve, 19 xoo nakava ndutna'a nde Ñuu tu Tu'a Tnu'u Dáavi, dgina ni'ivi kge'e nuu xi ndatnu'u naxi ña'a ni'ixi koo jin de dantsu'a ngandoo nde yatni ka dikgua kuvi vii ka ndatnu'u nde, xiin katane'e Tutu nxakava nteku yo'o, ni'ixi kitnu'u xi ni'ivi ñuu tyi xandudava ini ve naxi kguni ndatnu'u va te tyi xandudava ini ni'ivi ñuu ña'a Ndee Ne'e Nu jin ka ndaka kgu'u naxi teetnuuni koo da.

Te do iaa ñuu kguni nde da naxaa nde nuu ndee ne'e nuu naxi kguni nde katane'e nde, kuvi na nduku ania'a diin xi ndatnu'u xi tna'a, ni'ivi ñuu kgua'a katyi ana kuvi da kanityuun kguu.

- **Xiin da Kguni Tnu'u (kga'a ndodo).** Yo'o kgua'a da kguni tnu'u ni'ivi jin ntsiavi naxi da ndañu'u xi tu'a de ndatnu'u, xiin de dadava ini naxi katyi, ndatnu'u xi tna'a, dandudava de katane'e naxi kuvi koo xa'a ñuu nda.

Va'avi kgua'a da kguni tnu'u naxi Xakoo Tnuu ni Ni'i xi Koo, Taxiva'a Naxi Tu'a Nda de Tyu'un Xa'a Ntsiavi Nda'a Ñuu de Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi Tentsio'o, de je kgua'a da kguni tnu'u ndo'o kuendaxi Tutu Ndatnu'u Ana Dakguaa da Nakuatyi Tentsio'o, dio'o tee tnuu ni kada tyuun:

- 7 xoo nakava ndutna'a ni'ivi ñuu tu'a tnu'u dáavi de ndee ne'e nuu xi ni'ivi ñuu tu'a tnu'u dáavi de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi; xiin kgua'a ndatnu'u xi tna'a de katane'e naxi ja ndatnu'u mda xai ndee ndatnu'u xa'a ni'ivi ñuu. Ndee dake'enuu de kuita nde teku xi nde naxi na tee tnuu ni, nakava kane'e nde nu'u nuu ni'ivi ñuu nde tu'a tnu'u dáavi de je dikgua ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi, ijin diin xi da kguni tnu'u ntsiavi ni'ivi ñuu naxi kuu kgua'a.
- Va'avi ni'ixi da kga'a ndodo nuu ni'ivi ñuu naxi ni'ixi koo, iaa xiin ndatnu'u nde xika vi te kuendaxi Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi INPI nduu, te je de dikgua ni Ndee Nduu Ña'a Tentsio'o je ni'ivi va'avi kga'a ndodo nde naxi ni'ixi koo.
- Nakava kua'á nde ndo'o "Tutu Pe'e xiin Xakoo Tnuu Ni Naxi Ni'ixi Koo, Taxiva'a Naxi Tu'a Nda de Tyu'u Xa'a Ntsiavi Nda'a Ñuu de Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi" de iin "Tutu Pe'e Xiin Xakoo Tnuu Ni Ana Ni'idaxi Dakguaa Nakuatyi Tentsio'o", xiin ndee naxi xa'a xi ña'a ni'ixi ndatnu'u nda ji, te inga ti ku
- Kgua'a tyu'un xa'a ndatnu'u xi tna'a ni'ivi ñuu tna'a ntsiavi nda'a ñuu de ñuu tu'a tnu'u dáavi, de ñani tna'a nda ngaku nuu tyikantyi, je de dikgua ni Ve'e Xiin Dakguaa nde.

Naxi xakava ndatnu'u yo'o, daa kee vi Tutu Kga'a Ndodo, daa vi jin daxai koo da naxi tee tnuu ni de tna'a iin kivi yata xi kgua'a ndu tna'a xi ñani tna'a nda Ami'i na Ndutna'a Nde.

Xa'a jin ni'ixi kgu'u ami'i na ndutna'a nde kuvi kitnu'u nde de kakga nde naxi da nda'nu'u ña'a xi kgunixi nde xiin ni'ixi ndutna'a nde.

- **Ndatnu'u xi tna'a (xiin dandudava ini xi tna'a).** Nakava ndutna'a xi'in ni'ivi ñuu de ndatnu'u xi tna'a nde, da ndudava ini xi tna'a nde naxi ni'ixi kada xa'a ñuu nda, naxi kuvi dakaxtna'a tyindee vii ka koo da naxi xo'o, ni'ixi nde'e Tutu xiin Xakoo Tnuu Ni Naxi Ni'ixi Koo, Taxiva'a Naxi Tu'a Nda de Tyu'un Xa'a Ntsiavi Nda'a Ñuu de Ñuu Tu'a Tnu'u Dáavi, de je ni'ixi nde'e Tutu Xiin Xakoo Tnuu Ni Ana Ni'idaxi Dakguaa Nakuaty Tentsio'o, nuu naxi tee tnuu ni xiin kuvi na nduku naxi kguni ndatnu'u, te je kuvi ntsiavi naxi xakoo tnuu ni ji ndatnu'u, katane'e naxi dadava ini, katane'e naxi kguni kinuu tikgua naxi kguni dgama.
- **Xiin Xikatnu'u (Xiin Ndatnu'u).** Ama na kitnu'u xi ni'ivi ana xika da kgua'a naxi ndatnu'u xi tna'a, 7 xoo nakava Ndutna'a Nde; kgua'a kge'e kuenda naxi na kata ne'e, naxi ni'ixi ndada ndaa, ni'ixi ka ndu ntyi'i kgu'u naxi vii ka kuvi kada xa'a ni'ivi ñuu.
 - Ndatnu'u xi tna'a iin iin xiin nga ndoo tsikati nde, naxi kguni nde kata ne'e nde tyindee xi koo da naxi xo'o xa'a ni'ivi ñuu.
 - Mdava na ndutna'a ni'ivi kge'e ni'ixi kata ndee Kuitantyikgu ana ka ndatnu'u da kgu'u, naxi ka katane'e kgu'u de naxi ka na dantsi'i.
 - Ni'ixi ndane'e tutu de da kguni tnu'u ni'ivi ji nana nduu ndee ndatnu'u xi tna'a de naxi ndatnu'u nde, de je ni'ixi tee tnuu ni nde tutu mda tekun de jin.
- **Xiin kuita ntyikun de da ndudava ini xi tna'a (Xiin na ntsi'i).** Ni'ixi kata Ndee Kutuva'a de Kuita Ntyikgu naxi ka ndatnu'u kgu'u, te je ndee yo'o nakava kgua'a tyinde ña'a ndatnu'u xi tna'a ni'ivi jin, xiin ni'ixi kee ña'a ni'ixi na nduu Tutu Kata Xi kuvi tyindee xi ni'ivi ñuu. Te inuni ni'ivi di'i de ni'ivi ti'i ni'ixi kuita ka ne'e nuu yo'o.

Naxi kuvi kguni.

- a) **Ndee da tekú de na ndada nde tnu'u xi nda.** Kgua'a na nduku ndee na ndada tnu'u xi nda naxi ña'a ni'ixi ndatnu'u xi'in ni'ivi jin, ni'ixi nduku tna'a ndee ndatnu'u tna'a uxa tnu'u ja mda nani ka ja yata xi.
- b) **Natyu'un.** Ndee Nduu Ña'a de Ne'e Nuú nde Tentsio'o kgua'a nde kua'a nde ni'ivi jin naxi kguni xi nde daa ndutna'a nde ndatnu'u xi tna'a nde, te va'avi ni'ixi da kguni tnu'u nde ni'ivi ñuu naxi ni'ixi koo de ami'i nakava da ña'a ndutna'a nde jin.

c) Ama koo da

	2022	2023						
Etapas	Sept - Dic	Enero	Febrero	Marzo	Abril	Mayo	Junio	Julio
1. Preparatoria								
2. Acuerdos Previos								
3. Informativa								
4. Deliberativa								
5. Consultiva								
6. Seguimiento de Acuerdos								
7 Proceso Legislativo								